

ҚАЗАҚ СПОРТ ЖӘНЕ ТУРИЗМ АКАДЕМИЯСЫ
КАЗАХСКАЯ АКАДЕМИЯ СПОРТА И ТУРИЗМА
KAZAKH ACADEMY OF SPORT AND TOURISM

П ҚазСТА 3/93-25

Күні 31.10.2025

Басылым 01

Ережелер
ғылыми мақалалар жазу кезінде жасанды интеллект
құралдарын қолдану туралы

Беті

барлығы

1

6

БЕКІТЕМІН

«Қазақ спорт және туризм академиясы» КеАҚ Президенті,
профессор
К.К. Закирьянов
2025 ж.

Ережелер

ғылыми мақалалар жазу кезінде жасанды интеллект құралдарын қолдану туралы

Әзірленді		Келісілді		Бекітілді
Авсиевич В.Н. Агелеуова А.Т.		Кенжебекова Г.У.		ҚазСТА Ғылыми кеңесінің шешімімен Хаттама № <u>3</u> <u>31.10.2025</u> ж.
күні	қолы	күні	қолы	Қолданысқа енгізілді
<u>12.11.2025</u>		<u>12.11.2025</u>		Бұйрық № <u>12/11.2025</u> жыл
<u>12.11.2025</u>				

Алматы – 2025 ж.

Ережелер
Ғылыми мақалалар жазу кезінде жасанды интеллект
құралдарын қолдану туралы

Беті

барлығы

2

6

Мазмұны

1.	Қолдану саласы	3
2.	Нормативтік сілтемелер	3
3.	Жалпы ережелер	3
4.	Жасанды интеллект құралдарын қолданудың этикалық ережелері	3
5.	Жасанды интеллектті қолданудың ашықтығы	4
6.	Авторлардың жасанды интеллектті пайдаланудағы жауапкершілігі	4
7.	Жарияланымдардың түпнұсқалығын тексеру	4
8.	Ғылыми басылымның авторлығы	5
9.	Мақаланы рецензиялау	5
10.	Журнал редакцияларының жасанды интеллектті қолдануы	5
11.	Деректердің құпиялылығы	5
12.	Авторларға арналған ұсыныстар	5

	ҚАЗАҚ СПОРТ ЖӘНЕ ТУРИЗМ АКАДЕМИЯСЫ КАЗАХСКАЯ АКАДЕМИЯ СПОРТА И ТУРИЗМА KAZAKH ACADEMY OF SPORT AND TOURISM	П ҚазСТА 3/93-25	
		Күні 31.10.2025	
		Басылым 01	
	Ережелер ғылыми мақалалар жазу кезінде жасанды интеллект құралдарын қолдану туралы	Беті	барлығы
	3	6	

1 Қолдану саласы

1.1 Жасанды интеллект (ЖИ) — бұл адамның интеллект деңгейіндегі (мысалы, қабылдау, оқыту, пайымдау, мәселелерді шешу және шешім қабылдау) және машиналар, атап айтқанда компьютерлік жүйелер жүзеге асыратын мәселелерді шешуге мүмкіндік беретін құралдар жиынтығы.

1.2 Осы Қағидалар «Дене шынықтыру теориясы мен әдістемесі» және «Туризм, бос уақыт және қонақжайлылық» журналдарында жариялау үшін ғылыми мақалалар жазу кезінде авторлар үшін құралдарды (ЖИ) пайдалану нормаларын, сондай-ақ ғылыми қызметтің ашықтығын, әдептілігін және дұрыстығын қамтамасыз етуге бағытталған аталған журналдар мен рецензенттерді редакциялау үшін ЖИ пайдалану нормаларын белгілейді.

2 Нормативтік сілтемелер

№319-III 27.07.2007ж. ҚР ЗА аңы (16.09.2025 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтырулармен)	Білім туралы
№ 103-VIII 01.07.2024ж. ҚР Заңы (11.10.2025 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтырулармен)	Ғылым және технологиялық саясат туралы
№ 451-I 23.07.1999ж. ҚР Заңы (08.06.2024 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтырулармен)	Бұқаралық ақпарат құралдары туралы
№ 6-I 10.06.1996ж. ҚР Заңы (08.06.2024 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтырулармен)	Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы
№ 94-V 21.05.2013 ж. ҚР Заңы (16.09.2025 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтырулармен)	Дербес деректер және оларды қорғау туралы
ҚР Білім және ғылым министрінің 12.01.2016 ж. №20 бұйрығы (21.07.2025 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтырулармен)	Ғылыми қызметтің нәтижелерін жариялау үшін ұсынылатын басылымдар тізбесіне енгізу үшін ғылыми басылымдарға қойылатын талаптарды бекіту туралы
ҚР Ғж/еЖБМ бұйрығы № 529 20.11. 2024ж.	Ғылыми этиканың типтік қағидаларын бекіту туралы

3. Негізгі ережелер

3.1 Жасанды интеллект технологиялары және оларды пайдалану академиялық нормалар мен ғылыми адалдық принциптерін қатаң сақтауды талап етеді. Осы Қағидалар зерттеу нәтижелеріне деген сенімді нығайтуға және Қазақстан Республикасының да, халықаралық та құқықтық нормалар мен стандарттарды сақтауға ықпал ете отырып, ЖИ-ді жауапкершілікпен қолдану, тәуекелдерді барынша азайту және ғылыми жарияланымдардың жоғары сапасын қолдау үшін басшылық ретінде қызмет етеді.

3.2 осы Қағидалардың мақсаты: ғылыми мақалаларды дайындау, жазу, жариялау және рецензиялау процесінде ЖИ құралдарын пайдалану кезінде ашықтықты, әдептілікті және ғылыми

дұрыстығын қамтамасыз ету, сондай-ақ ғылыми зерттеулердің жоғары сапасын қолдауға ықпал ететін ұсынымдарды белгілеу.

3.3 мақала авторлары, журналдың редакциялық алқасы және рецензенттер осы Ережелердің сақталуына бірлесіп жауап береді.

3.4 осы Қағидалар ЖИ технологияларының дамуына және жаңа ғылыми әзірлемелердің пайда болуына қарай қайта қаралатын және жаңартылатын болады.

4. Жасанды интеллект құралдарын қолданудың Этикалық ережелері

4.1. ЖИ құралдарын қолдану, егер олар деректерді талдау, мәтін жазу немесе басқа мақсаттар үшін пайдаланылса, ғылыми мақалада ашық көрсетілуі керек.

4.2. ЖИ қолдану авторларды материалдың түпнұсқалығы мен сенімділігі үшін жауапкершіліктен босатпайды.

4.3. Мақалаларда көрсетілген ғылыми зерттеу нәтижелерінің маңыздылығын асыра көрсету үшін деректерді манипуляциялау, нәтижелерді бұрмалау немесе ақпаратты әдейі бұрмалау үшін ЖИ құралдарын пайдалануға тыйым салынады.

4.4. ЖИ қолдану авторлық құқықты, этикалық нормаларды және ғылыми адалдық принциптерін бұзбауы керек, соның ішінде ЖИ жасаған мәтіннің кездейсоқ қайталануына жол бермеу керек.

5. ЖИ қолданудың ашықтығы

5.1. Мақала авторлары мақаланы дайындауда қандай ЖИ құралдары және нақты қай кезеңде (мысалы, мәтін құру, деректерді өңдеу және талдау және т.б.) қолданылғанын көрсетуі керек.

5.2. Мақаланы дайындау кезінде «әдістер мен ұйымдастыру» бөлімінде авторлар жұмыстың қай бөлігін қолмен және қайсысын жасанды интеллект арқылы жасағаны нақты көрсетілуі керек. ЖИ-мен жүргізілген жұмыстың сипаттамасы мыналарды қамтуы керек: қолданылған жасанды интеллект құралдарының атауы, нұсқасы және әзірлеушісі (мысалы, ChatGPT, OpenAI әзірлеген GPT-4 негізіндегі 25 қыркүйектегі нұсқа). ЖИ құралдарының бөлімдерді бөлуге араласуын және көлемін көрсету (мысалы, «талқылау» бөлімінде мәтіннің шамамен 20 % -ын бастапқыда ЖИ құрастырған). Мақалаға енгізілген жасалған мазмұнның түрі мен мақсатын сипаттау (мысалы, «ЖИ жасаған мәтін құрылымдық деректерді талдауды қамтамасыз етуге арналған»). Бағдарламаға берілген сұраныстардың/өндірістердің күні/уақытымен бірге толық сипаттамасын (мысалы, сілтеме немесе чат скриншоты) көрсету.

5.3. Деректерді немесе тақырыпты дұрыс түсіндірмеу қаупін болдырмау үшін ЖИ көмегімен жасалған кез келген мәтінді авторлар тексеруі және одан әрі қадағалауы керек.

5.4 Авторлар мақала жазу кезінде дұрыс емес көшірмелердің бар екенін анықтау үшін арнайы бағдарламаларды және сондай-ақ әдебиеттер тізімімен (reference manager) жұмыс істеуге арналған қосымшаларды, емлені тексеру құралдарын кедергісіз пайдалана алады.

6. Авторлардың ЖИ қолданғаны үшін жауапкершілігі

6.1 Авторлар басылымның барлық аспектілеріне (сапа, сенімділік, этика), соның ішінде AI көмегімен жасалған үзінділерге толық жауап береді. Автор жасанды интеллектке толықтай жүгінбеуі керек. Ол кез-келген чат-ботқа деректерді беру арқылы алынған деректердің тек басқалардың да, өзінің де құпиялылығын бұзумен байланысты тәуекелдерді тудыратынын есте ұстауы керек.

6.2 Жасанды интеллект құралдары авторлық үлесті алмастыру құралы ретінде емес, тек көмекші ресурс ретінде қолданылуы керек.

6.3 Жасанды интеллект құралдарымен алынған нәтижелер зерттеудің бірегейлігін қамтамасыз ету үшін авторлар тарапынан міндетті түрде тақырыпқа сай бейімделуі және жетілдірілуі керек.

6.4 Авторлар жасанды интеллектті пайдалануға байланысты барлық лицензиялар мен авторлық құқықтардың сақталуын қамтамасыз етуі керек.

6.5 ЖИ пайдалану ҚР нормативтік-құқықтық актілерін, зияткерлік меншікті қорғау туралы заңдарды, сондай-ақ «Дене шынықтыру теориясы мен әдістемесі» және «Туризм, бос уақыт және қонақжайлылық» журналдарының баспагері ретінде Қазақ спорт және туризм академиясының ішкі нормативтік құжаттарын бұзбауға тиіс.

7. Жарияланымдардың түпнұсқалығын тексеру

7.1 «Дене шынықтыру теориясы мен әдістемесі» және «Туризм, бос уақыт және қонақжайлылық» ғылыми журналдарының редакциялары ЖИ көмегімен жасалған деректер мен фактілерді талдауды қоса алғанда, жарияланымдар мәтіндерінің бірегейлігін тексеру үшін, оның ішінде ЖИ-мен жасалған мазмұнды талдауды қоса алғанда, плагиатқа қарсы жүйелерді қолдану үшін мамандандырылған құралдарды пайдалану құқығын өзіне қалдырады.

7.2 Ғылыми журналдардың редакциялары жарияланымды сараптамалық бағалау немесе рецензиялау барысында ЖИ құралдарын қолдану туралы қосымша ақпарат сұрату құқығын өзіне қалдырады.

7.3. Егер ЖИ құралдарын пайдалану туралы ақпарат көрсетілмесе, журналдың редакциясы мақаланы қабылдамау құқығын өзіне қалдырады.

7.4 ЖИ құралдарын пайдалану ережелерін бұзушылықтар анықталған кезде және мақалалардың мазмұнында жасанды түрде жасалған мәтін табылған кезде ғылыми журналдың редакциясы зерттеуді пысықтауға қайтару немесе жариялаудан бас тарту құқығын өзіне қалдырады.

8. Ғылыми басылымның авторлығы

8.1 Авторлық тек зерттеуге интеллектуалды үлес қосқан және оның мазмұнына жауап беруге дайын жеке тұлғаларға тиесілі болуы керек.

8.2 Ешқандай ЖИ бағдарламасы және қандай жағдай болмасын мақаланың авторы немесе тең авторы ретінде көрсетілмейді. ЖИ бағдарламасы зерттеу жүргізуге және мақаланы дайындауға үлес қосқан адамдардың тізімінде көрсетілмейді.

9. Мақаланы рецензиялау

9.1 ЖИ рецензияны дайындауда қолданыла алмайды. Мақала мәтінінің немесе рецензия мәтінінің үзінділері автордан алынған ақпараттың құпиялылығын бұзуы мүмкін.

9.2 Егер рецензенттер мақала авторларының жасанды интеллектті пайдалану ережелерін бұзды деп күдіктенсе, олар бұл туралы редакторға хабарлауы керек. Егер мақала немесе оның үзінділері ЖИ көмегімен жасалған деген алаңдаушылық болса, оны рецензияда оның дәлдігіне және/немесе жариялауға жарамдылығына әсер ететін фактор ретінде атап өтуге болады.

10. Журнал редакцияларының ЖИ қолдануы

10.1 Журнал редакцияларына мақалалармен жұмыс істеу кезінде ЖИ пайдалануға тыйым салынады. Себебі, чат-ботқа мақаланың үзіндісін де, рецензияның үзіндісін де жүктеу кезінде құпиялылықты бұзу қаупі жоғары.

11. Деректердің құпиялылығы

11.1 ЖИ пайдалану кезінде, әсіресе құпия немесе дербес ақпаратпен жұмыс істеу кезінде деректерді қорғау нормаларын сақтау қажет.

11.2 ЖИ қолдану Қазақстан Республикасының деректерді қорғау жөніндегі халықаралық нормалары мен нормаларының талаптарына сәйкес келуге тиіс.

12. Авторларға арналған ұсыныстар

12.1 Жасанды интеллект құралдарын ғылыми жарияланымды дайындаудың келесі кезеңдерінде қолдануға болады:

- әдебиеттерді іздеу (ғылыми жарияланымдарды автоматты түрде іздеу, құрылымдау және талдау, аннотацияларды, түйіндемелерді немесе таңдалған тақырып бойынша мақалалардың қысқаша мазмұнын іздеу);

- деректерді талдау (үлкен көлемді деректерді өңдеу, үлгілерді іздеу және трендтерді анықтау);

- форматтау (дәйексөзбен және библиографиямен жұмысты автоматтандыру, мақаланың құрылымын, жарияланым көлемін және пайдаланылатын шаблондардың журнал талаптарына сәйкестігін тексеру);

- мәтінді аудару және редакциялау (контекст пен ғылыми терминологияны сақтай отырып, ғылыми мақаланы бір тілден екінші тілге аудару, ғылыми жарияланымдар мәтінде қолданылатын терминдер мен тұжырымдарды біріздендіру, грамматикалық, орфографиялық және пунктуациялық қателерді түзету, мәтіннің оқылуын жақсарту және т.б.).

- мәтінді аудару және редакциялау (контекст пен ғылыми терминологияны сақтай отырып, ғылыми мақаланы бір тілден екінші тілге аудару, ғылыми жарияланымдар мәтінде қолданылатын терминдер мен тұжырымдарды біріздендіру, грамматикалық, орфографиялық және пунктуациялық қателерді түзету, мәтіннің оқылуын жақсарту және т.б.).

12.2 Мақалалар мәтінін тікелей жасау, ғылыми гипотезалар мен идеяларды қалыптастыру, бейнелерді (суреттерді, фотосуреттерді, графиктерді, кестелерді) жасау және редакциялау, ғылыми нәтижелердің қорытындылары мен қорытындыларын сипаттау үшін ЖИ құралдарын пайдалануға тыйым салынады.

12.3 ЖИ құралдары мақалалар мәтінде заңсыз көшірмелердің (плагиаттың) болуын бақылау жүйелерін айналып өту үшін пайдаланылмауға тиіс.